

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

A1.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους οικοδόμους και με όλους τους υπόλοιπους. Χτίζοντας με καλό τρόπο σπίτια θα προέλθουν καλοί οικοδόμοι, όμως χτίζοντας με κακό τρόπο, κακοί (οικοδόμοι). Διότι αν δε συνέβαιναν έτσι τα πράγματα, καθόλου δε θα χρειαζόταν ο άνθρωπος που θα δίδασκε, αλλά όλοι θα ήταν καλοί ή κακοί εκ γενετής.

Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τις αρετές. Δηλαδή, όταν συναλασσόμαστε με τους άλλους ανθρώπους, γινόμαστε άλλοι δίκαιοι κι άλλοι άδικοι, κάνοντας όμως ενέργειες που έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ή να έχουμε θάρρος, άλλοι γινόμαστε ανδρείοι κι άλλοι δειλοί. Το ίδιο συμβαίνει και με τις επιθυμίες και την οργή. Άλλοι δηλαδή γίνονται σώφρονες και πράοι, κι άλλοι ασυγκράτητοι και οξύθυμοι οι πρώτοι με το να συμπεριφέρονται σ' αυτά με αυτόν το συγκεκριμένο τρόπο και οι άλλοι με τον αντίθετο τρόπο. Και με λίγα λόγια από τις όμοιες ενέργειες διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας. Γι' αυτό πρέπει να προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ενέργειές μας. Γιατί οι συνήθειες προσαρμόζονται στις διαφορές αυτών των ενεργειών.

B1.

- «καί διαφέρει τούτω πολιτεία πολιτείας αγαθή φαύλης»

Ο Αριστοτέλης συνήθως κάνει διάκριση ανάμεσα στα ορθά πολιτεύματα και τις παρεκβάσεις τους, δηλαδή τις εκτροπές από αυτά. Αυτή η διάκριση θα γίνει εμφανής στα Πολιτικά. Εδώ όμως προϋποτίθεται ότι ο νομοθέτης επιδιώκει σε κάθε περίπτωση το καλό των πολιτών, την ηθική τους αρτίωση. Απλώς μπορεί να μην έχει πάντοτε επιτυχία στο στόχο του αυτόν. Παρόμοια, σε άλλο χωρίο των Ηθικών Νικομαχείων, ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για νόμο που είναι "κείμενος ὀρθῶς" και έχει επιτυχία και για νόμο "ἀπεσχεδιασμένον" (δηλαδή προχειροφτιαγμένο), που δεν έχει επιτυχία στην ηθική υπόσταση των πολιτών. Ο βαθμός επίτευξης του στόχου του νομοθέτη καθορίζει και τη συνολική αξία του έργου του καθώς και την ποιότητα του πολιτεύματος. Οπότε φαύλη πολιτεία θεωρείται το πολίτευμα αυτό που ασκεί λιγότερο τους πολίτες του στην αρετή.

- «καί δια τῶν αὐτῶν καί γίνεται πᾶσα ἀρετή καί φθείρεται. Οἱ ἐννοίαι αὐτές. (γίνεται - φθείρεται) αποτελούν θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης (κι ένα έργο του Αριστοτέλη έχει τον τίτλο Περί Γενέσεως και Φθοράς). Ο Αριστοτέλης συνεχίζει να αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο πραγματώνεται η ηθική αρετή, επιμένοντας ότι για την κατάκτηση της προηγείται η πράξη (η επανάληψη, η άσκηση, ο εθισμός). Στο πλαίσιο αυτής της θέσης προσθέτει ότι κάθε μορφή ηθικής αρετής, είτε αυτή γίνεται είτε φθείρεται, έχει ως αφετηρία της τις ίδιες αιτίες, δηλαδή τις πράξεις των ανθρώπων και πετυχαίνεται με τα ίδια μέσα και διαδικασίες, δηλαδή την επανάληψη.

- «ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται»

Η λέξη ἕξις προέρχεται από το θέμα του ρήματος ἔχω και την παραγωγική κατάληξη -σις, η οποία δηλώνει ενέργεια του υποκειμένου. Με τον όρο αυτό δηλωνόταν αρχικά η κατοχή, η απόκτηση ενός πράγματος, αλλά και η προσπάθεια που καταβαλλόταν για την απόκτησή του. Στη συνέχεια, η λέξη αυτή μεταβλήθηκε σημασιολογικά δηλώνοντας τη σταθερή και μόνιμη ιδιότητα του χαρακτήρα ενός

ανθρώπου, που απέκτησε μέσω της συστηματικής και μακροχρόνιας τέλεσης συγκεκριμένων ενεργειών. Στον Αριστοτέλη δηλαδή έχει ηθικό περιεχόμενο, τα μόνιμα ηθικά γνωρίσματα, καλά ή κακά. Όπως διαβάζουμε αλλού στα Ηθικά Νικομάχεια, συμβαίνει και το αντίστροφο: οι έξεις γίνονται η πηγή των αντίστοιχων ενεργειών, και έτσι δημιουργείται ένας κύκλος. Στη νέα ελληνική η λέξη έχει κυρίως ψυχολογικό περιεχόμενο και είναι η συνήθεια (ή ο τρόπος συμπεριφοράς) ως αποτέλεσμα επανάληψης, μάθησης ή συνεχούς επίδρασης του ίδιου παράγοντα.

B2.

Έχοντας δείξει σε προηγούμενη ενότητα ότι ο τρόπος άσκησης μιας τέχνης (σωστός ή λανθασμένος) καθορίζει και την ποιότητα (θετική ή αρνητική) του ασκούμενου ως τεχνίτη, ο Αριστοτέλης εφαρμόζει με αναλογικό τρόπο (οὕτω δη ... ὁμοίως ... οὕτωςί) το συμπέρασμα αυτό στο πεδίο της ηθικής δράσης («ἐπί τῶν ἀρετῶν») και των συναισθηματικών καταστάσεων («περί τὰς ἐπιθυμίας καί περί τὰς ὀργάς»). Σύμφωνα με αυτό, υποστηρίζει ότι η επαναληπτική τέλεση ορισμένων πράξεων (πράξεις δικαιοσύνης ή αδικίας, γενναιότητας ή δειλίας, εγκράτειας ή ακολασίας), όπως και η αντίστοιχη εκδήλωση συγκεκριμένων ψυχικών διαθέσεων (πραότητα, οργή) παράγουν και τις ανάλογες έξεις, δηλαδή τις σταθερές συνήθειες, τα σταθερά και μόνιμα γνωρίσματα του χαρακτήρα ενός ανθρώπου. Αυτό σημαίνει ότι όποιος, για παράδειγμα, στις καθημερινές συναναστροφές του με τους άλλους ανθρώπους συμπεριφέρεται με δίκαιο τρόπο, γίνεται δίκαιος, διαμορφώνει την ἔξιν του δικαίου. Αντίθετα, όποιος συμπεριφέρεται με άδικο τρόπο, γίνεται άδικος, διαμορφώνει την ἔξιν του άδικου. Αντίστοιχα όποιος αντιμετωπίζει τις αντιξοότητες της ζωής με γενναιότητα, γίνεται γενναίος, ενώ όποιος νιώθει φόβο, γίνεται δειλός. Προσέχουμε το χιαστό σχήμα που υπάρχει στην τρίτη σειρά του κειμένου: φοβεῖσθαι - θαρρεῖν και ἀνδρεῖοι - δειλοί. Τέλος όποιος αντιδρά με υπέρμετρη οργή απέναντι στα ερεθίσματα του κοινωνικού περιβάλλοντος, γίνεται οξύθυμος, ενώ όποιος αντιδρά με νηφαλιότητα, γίνεται πράος.

Έχοντας πλέον καταδείξει την άρρηκτη σχέση επιμέρους ηθικών πράξεων και συναισθημάτων διαθέσεων με τις έξεις, ο Αριστοτέλης προβαίνει σε ένα γενικό συμπέρασμα: ο χαρακτήρας κάθε ανθρώπου διαμορφώνεται με βάση τις πράξεις που αυτός τελεί και τις συναισθηματικές διαθέσεις που εκδηλώνει συστηματικά και κατ' επανάληψη στη ζωή του.

B3. Βλέπε σχολικό βιβλίο Αρχαία Ελληνικά Φιλοσοφικός Λόγος, σελίδα 140 «Να ήταν άραγε η απουσία του Πλάτωνα ... η ψυχοσύνθεση του Πλάτωνα).

B4.

γηγενής → γινόμενον

έσθλός → έστί

μισαλλοδοξία → συναλλάγμασι

δέος → δεινοῖς

στρεβλός → ἀναστρέφεισθαι

ΑΓΝΩΣΤΟ

Γ1.

Μου φαίνεσαι, είπα εγώ, ότι αναφέρεις ικανοποιητική απόδειξη, ότι δηλαδή δεν είναι αυτή η τέχνη των λογογράφων, την οποία αν κάποιος αποκτήσει θα γινόταν ευτυχισμένος. Και όμως εγώ νόμιζα ότι κάπου εδώ θα εμφανιστεί θα παρουσιαστεί η επιστήμη (γνώση) την οποία λοιπόν από παλιά αναζητούμε (επιδιώκουμε). Γιατί και οι ίδιοι (αυτοί) οι άνδρες οι λογογράφοι, όταν τους συναναστρέφομαι, μου φαίνονται, Κλεινία, ότι είναι πάρα πολύ σοφοί, και αυτή (η ίδια) η τέχνη τους («μου φαίνεται ότι είναι»: εννοούνται) κάτι το θεσπέσιο και υψηλό (θεϊκό και υπέροχο).

Και όμως (δεν είναι: εννοείται) καθόλου παράξενο (αυτό) · γιατί είναι μέρος (κομμάτι) της τέχνης των μάγων, (αν και) λίγο κατώτερη (υποδεέστερη) από εκείνην. Πράγματι από τη μια (η τέχνη: ενν.) των μάγων είναι (ή: συμβάλλει στην ...) γήτεμα (θεραπεία) και των φιδιών και των φαλαγγίων και των σκορπιών και των άλλων θηρίων και των ασθενειών, ενώ από την άλλη (η τέχνη των λογοποιών: ενν.) τυχαίνει να είναι το γήτεμα και η παρηγοριά (παραμύθιασμα) και των δικαστών και των εκκλησιαστών (αυτών που παρευρίσκονται στις συνελεύσεις του δήμου) και (κάθε) άλλου πλήθους.

Γ2.

φάτε, έκτῶ, τινῶν, εὐδαιμον, ὤθη, πεφάνθω, παλαιότερον, κήλησι, τύχοιεν, ἔσομέναις

Γ3.α.

μοι: δοτική προσωπική κρίνοντος προσώπου στο δοκεῖς

εὐδαίμων: κατηγορούμενο (μέσω εἴη) στο τις

ἦν: αντικείμενο στο ζητοῦμεν

ἐκείνης: γενική συγκριτική στο ὑποδεέστερα

οὔσα: κατηγορηματική μετοχή (μέσω τυγχάνει) ως κατηγορούμενο στο «ἡ δε»

Γ3.β.

- κτησάμενος: επιρρηματική υποθετική μετοχή, ως επιρρηματικός προσδιορισμός στο ἄν εἴη, συνημμένη στο υποκείμενο τις
- εἰ τις κτήσαιο
- Αναλύθηκε σε υποθετική πρόταση η οποία εκφέρεται με ευκτική (ίδιου χρόνου και φωνής με τη μετοχή και σε γ' ενικό ως συνημμένη στο υποκείμενο τις) γιατί σε σχέση με το ρήμα ἄν εἴη από το οποίο εξαρτάται (και το οποίο συνιστά την απόδοση του λανθάνοντος υποθετικού λόγου) συγκροτεί έναν λανθάνοντα υποθετικό λόγο της απλής σκέψης του λέγοντος [Υπόθεση: εἰ +ευκτική (= κτήσαιο), Απόδοση: δυνητική ευκτική (= ἄν εἴη)]

Επιμέλεια απαντήσεων :

Φιλίω Μπραουδάκη (γνωστό) , Γιάννης Βιολάκης (άγνωστο) .